

## **ВЕКТОРИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У 2025/2026 Н.Р.**

Організація освітнього процесу в закладах дошкільної освіти є фундаментальною складовою цілісного розвитку кожної дитини, сприяючи її фізичному, емоційному та інтелектуальному становленню. Те, наскільки ефективно буде організовано процес розвитку, навчання і виховання в цей період, безпосередньо впливає на подальші навчальні досягнення дітей, їхню соціальну адаптацію та здатність справлятися з життєвими труднощами.

Пам'ятаємо! Метою дошкільної освіти є не підготовка дітей до школи, а розвиток їхніх «фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей шляхом виховання, навчання, соціалізації та формування необхідних життєвих навичок» [3, ст.11].

Освітній процес має бути спрямований на виконання вимог *Державного стандарту дошкільної освіти*, оскільки його виконання «є обов'язковим для усіх закладів дошкільної освіти» [4, ст. 42, п. 1]. У зв'язку із введенням в дію нового Закону України «Про дошкільну освіту» (далі - нового Закону) та реформуванням галузі Державний стандарт дошкільної освіти планують оновити. Попри це у новому Законі вказано, що «новий державний стандарт, його нова редакція, зміни до державного стандарту набирають чинності не раніше ніж через один рік з дня затвердження» [4, ст. 42, п. 2]. Тому на сучасному етапі організовуємо освітню роботу з дітьми відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) у редакції від 12.01.2021 (абз. 1, п. 3, розділ XII «Прикінцеві та перехідні положення» нового Закону). Варто звернути увагу, що відповідно до нового Закону (ст. 1) стандарт нашої галузі вже не буде мати подвійної назви, залишиться тільки назва «Державний стандарт дошкільної освіти». Основні загальні вимоги до організації освітнього процесу в ЗДО викладено у ст. 15 нового Закону.

Відбулися незначні зміни у вимогах щодо формування та використання освітніх програм. По-перше, відповідно до вимог нового Закону *відсутня обов'язкова вимога щодо формування освітньої програми закладу*. У п. 2 ст. 16 нового Закону вказано, що ЗДО може здійснювати освітній процес за «освітніми програмами, що рекомендовані центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки для використання в освітньому процесі» або за освітніми програмами, що мають не менше трьох позитивних експертних висновків з визначенням вимог, хто може надавати такі висновки. У п. 3 ст. 39 нового Закону є тільки вимога, що педагогічна рада ЗДО ухвалює рішення про вибір освітніх і парціальних програм, за якими буде організовано освітній процес у певному навчальному році, і ніде не вказано про необхідність схвалення педагогічною радою та затвердження керівником освітньої програми ЗДО (не плутаємо з програмою розвитку закладу, яка формується ЗДО, схвалюється педрадою та затверджується керівником).

По-друге, змінилася термінологія щодо визначення видів програм у сфері дошкільної освіти. Раніше були освітні або програми розвитку, які характеризувалися за 4-ма критеріями. Тепер програму, яку ми раніше називали комплексною освітньою (містить комплекс освітніх компонентів за всіма освітніми напрямками державного стандарту), визначено тільки як освітню (абз. 8 ст. 1 нового Закону), і залишилася назва «парціальна програма» (містить

комплекс освітніх компонентів у межах одного або декількох освітніх напрямів державного стандарту).

По-третє, залишилася можливість самим педагогам (одному або певним колективом у співавторстві) за бажанням розробляти та використовувати власну освітню чи парціальну програму за умови отримання на неї позитивних експертних висновків, про що писалося вище (п. 2 та п. 7 ст. 16 нового Закону). Основні вимоги до структури освітньої програми викладено у п. 3 статті 16 нового Закону.

Отже, рішення про використання конкретної освітньої чи парціальної програми/програм схвалює педагогічна рада ЗДО (п. 4 та п. 8 ст. 16 нового Закону), перелік яких має бути обов'язково оприлюднений на вебсайті закладу (п. 9 ст. 16 нового Закону). У ЗДО залишається право одночасного використання різних чинних освітніх та парціальних програм, що чітко передбачено п.1 ст.16 нового Закону та можливість комбінувати, інтегрувати або в інший спосіб адаптувати обрані ним освітні та парціальні програми (п. 10 ст. 16 нового Закону).

Ознайомитися з переліком чинних освітніх, парціальних програм та навчально-методичної літератури для закладів дошкільної освіти можна за постійно активним посиланням <https://goo.gl/17YmaJ>. Порядок надання грифів «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» та «Схвалено для використання в освітньому процесі» (далі – грифи) визначено у [Порядку здійснення експертизи, надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам](#), затверджені наказом МОНУ від 05.06.2023 №675 (далі – Порядок). Інформацію про надання грифів також можна отримати у Каталозі надання грифів, які розміщено на сайтах [Інституту модернізації змісту освіти](#) (2021-2024 рр.) та [Українського інституту розвитку освіти](#) (2025 р.).

Наразі розроблено [проект наказу МОНУ](#) щодо внесення змін до вищезазначеного Порядку, у якому вже передбачено нову термінологію щодо програм для закладів дошкільної освіти. Також звертаємо вашу увагу, що станом на 04.04.2025 (наказ МОНУ №548) втратили чинність Методичні рекомендації щодо розроблення навчальної літератури для дітей дошкільного віку, які були затверджені наказом МОНУ у 2014 р.

На сьогодні інформації про вихід нових освітніх програм або оновлених редакцій наявних освітніх (раніше – комплексних) програм немає. Відповідно до вимог вищезазначеного Порядку, у якому вказано, що гриф надається строком на п'ять років та спливає 1 липня відповідного року, оновлення грифів мали б потребувати всі освітні та парціальні програми, які були схвалені/рекомендовані у 2020 році. Серед них найпоширеніша у користуванні ЗДО нашої області – «Дитина. Освітня програма від 2 до 7 років»; ті, які рідше, але використовуються, – «Впевнений старт. Освітня програма для дітей молодшого дошкільного віку»; «Стежини у Всесвіт. Комплексна програма для дітей раннього та передшкільного віку»; «STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт. Альтернативна (парціальна) програма формування культури інженерного мислення дітей передшкільного віку»; «Дитяча хореографія. Програма хореографічної діяльності дітей від 3 до 7 років».

Попри це, у новому Законі є норми, які дозволяють нам користуватися вищезазначеними програмами ще певний термін. Зокрема:

- «до затвердження державного стандарту, його нової редакції чи змін до нього не може вимагатися внесення змін до освітньої програми за умови, що освітня програма відповідає вимогам частини третьої цієї статті» [4, стаття 16, п. 5, абз. 2];

- «до затвердження освітніх і парціальних програм відповідно до цього Закону заклади дошкільної освіти можуть використовувати програми, затверджені (схвалені, рекомендовані) у порядку, встановленому до набрання чинності цим Законом» [4, розділ XII Прикінцевих та перехідних положень, п. 3, абз. 2].

Також передбачено час для впорядкування освітніх програм відповідно до державного стандарту, а саме впродовж одного року з дня його затвердження, затвердження його нової

редакції чи змін до нього (п. 5 ст. 16 нового Закону).

За педагогами закладів дошкільної освіти залишається *право самостійного вибору форми написання плану освітньої роботи з дітьми*. Саме це право чітко не прописано в законодавчій базі, попри це, Законом України «Про освіту» передбачено, що *педагогічні працівники мають право на академічну свободу*, включаючи свободу викладання, ..., вільний вибір форм, методів і засобів навчання, що відповідають освітній програмі» [3, ст. 54, п. 1]. Для того, щоб вільний вибір педагога щодо форми планування дійсно відповідав всім принципам організації освітнього процесу, доцільно це питання виносити на розгляд педагогічної ради як колегіального органу управління ЗДО перед початком навчального року. Якщо внесення змін до форм планування педагогів ЗДО не передбачається у порівнянні з минулим роком, тоді це питання можна не виносити на розгляд щорічно.

Використання у щоденному плануванні (хоча б частково) принципу «методичного конструктора» (тобто друкованих карток з висвітленням алгоритму організації певної діячості за певною темою) або готової друкованої основи для планування з можливістю внесення певних коректив із врахуванням особливостей розвитку й інтересів дітей конкретної групи звільняє педагога від простого переписування друкованих джерел та дозволяє більше уваги надати безпосередній змістовній роботі з дітьми.

При плануванні різних форм та змісту роботи з дітьми необхідно враховувати тип організації освітньої діяльності групи, що передбачено ст. 35 нового Закону та розпорядок роботи, адже в ЗДО «з метою ефективної організації освітнього процесу можуть формуватися групи вихованців з різним часом і розпорядком їх перебування» [4, ст. 15, п. 3]. Педагогам таких груп потрібно буде визначитися, які види діяльності доречно проводити з дітьми в умовах закладу освіти, а які доцільно пропонувати батькам у домашніх умовах. Наприклад, для зустрічі дітей у закладі освіти важливим є досвід спілкування з однолітками, організація пізнавально-дослідницької, мовленнєвої, музичної діяльності з фахівцем-педагогом. Доречними та корисними для дитини в умовах сімейної/домашньої освіти будуть господарсько-побутові справи, фізкультурно-оздоровча діяльність, малювання, співи тощо.

Усі заклади освіти відповідно до п. 3 статті 2 Закону України «Про освіту» мають автономію у виборі основних пріоритетних напрямів та завдань в організації освітнього процесу, орієнтуючись на детальний та конструктивний аналіз результатів освітньої діяльності в попередньому навчальному році.

З урахуванням сьогодення та дії правового режиму воєнного стану питання щодо створення безпечного, комфортного, інклюзивного середовища для всіх учасників освітнього процесу й підвищення якості освітньої діяльності закладів дошкільної освіти залишаються пріоритетними й у цьому навчальному році.

Актуальним є міжнародний проєкт «*Safeguarding. Забезпечення безпеки дітей*». Сейфгардінг в освітньому середовищі означає захист дітей від жорстокого поводження; запобігання погіршенню здоров'я або погіршенню умов розвитку дітей; забезпечення належних умов для безпечного зростання та розвитку дітей, вживання заходів для забезпечення навчання та розвитку кожної дитини; захист дітей та дорослих від будь-яких форм експлуатації, насильства, харасменту (переслідування) чи шкоди. Для педагогів закладів дошкільної освіти в рамках цього проєкту при КЗ «ІППОЧО» планується проведення курсів з напрямку забезпечення безпеки дітей. Підвищення кваліфікації з цього напрямку є одним із обов'язків педагогів ЗДО (абз. 4 п. 2 ст. 21 нового Закону).

Психосоціальна підтримка розвитку та навчання дітей, забезпечення їхнього благополуччя в закладі дошкільної освіти в умовах надзвичайних ситуацій залишається одним з провідних завдань педагогічної діяльності. [У минулорічних рекомендаціях КЗ «ІППОЧО»](#) для педагогів ЗДО пропонувалося багато інструментів з соціально-емоційного розвитку дошкільнят. За останній рік багато позитивних відгуків отримали від педагогів ЗДО області, які

долучилися в рамках всеукраїнського проекту до реалізації *інноваційної парціальної програми «Думай на рівних»* (Think Equal). Основними цілями проекту є соціально-емоційний розвиток дітей, формування демократичних цінностей, навичок критичного мислення, ефективної комунікації, емпатії, власної впевненості тощо. Більше дізнатися про цей проект можна [на інформаційному сайті КЗ «ІППОЧО»](#). З нового навчального року планується розширення цієї роботи та залучення нових педагогів ЗДО до його участі, тому уважно слідкуйте за додатковою інформацією від КЗ «ІППОЧО». Допомогти педагогам усвідомити, що значить освітній процес без дискримінації за будь-якими ознаками, у тому числі й гендерною, може посібник [«Гендерні будні дошкілля»](#). У ньому на яскравих життєвих прикладах автори демонструють як педагоги вже з дошкілля несвідомо формують у дітей гендерні стереотипи.

Ідеї для розвитку емоційної сфери вихованців можна почерпнути і від колеги з нашої області Тетяни Косован, виховательки Сторожинецького закладу дошкільної освіти «Сонечко», з її авторського *навчально-методичного посібника «Світ моїх емоцій»*, який був презентований у всеукраїнському фаховому журналі «Вихователь-методист дошкільного закладу» №4, 2025 р. Ознайомитися з посібником ви зможете на інформаційному сайті КЗ «ІППОЧО» у вкладці [«Практичний інструментарій та методичні поради»](#) (розділ «Дошкільна та початкова освіта»).

У цій вкладці ви також знайдете багато корисних матеріалів з досвіду роботи педагогів ЗДО нашої області, які можуть вас надихнути на цікаві задуми для безпосередньої реалізації їх у роботі з вашими вихованцями. Серед запропонованих на окрему увагу заслуговує *навчально-методичний посібник «Формування у дошкільників ціннісного ставлення до власного здоров'я»*, у якому презентовано багаторічний результативний досвід роботи педагогів ЗДО №3 к/т «Веселка» м. Чернівці Мурараш Ж.В. та Фрунзи Н.І. у вигляді парціальної програми з орієнтовним перспективним плануванням для кожного вікової групи, з визначенням тематики, форми проведення, переліку різних видів активностей та інтернет-джерел.

Додатковим ресурсом для якісної організації освітнього процесу може стати і новий цифровий фаховий журнал [«Дошкілля. UA»](#) від ВГО «Асоціація працівників дошкільної освіти», який є у вільному доступі на сайті організації.

*Національно патріотичне виховання дошкільників*, особливо в умовах військової агресії проти України, залишається ключовим і невід'ємним елементом освітнього процесу в закладах дошкільної освіти. Важливо організовувати освітню взаємодію з дітьми не лише через ознайомлення з історією нашої держави, а й через акцент на її сучасних досягненнях та нових здобутках. Допомогти педагогам якісно організувати роботу в цьому напрямку можуть наступні парціальні програми:

- «Народознавство в дії». Парціальна програма з розвитку дітей дошкільного віку на засадах народної педагогіки; авт. Наталія Вонітова, Тетяна Гриців (гриф від 21.08.2024) [6];
- «Україна єдина: цінуємо та творимо». Парціальна програма з формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку; авт. Шульга Л., Канцедал Н. (гриф від 20.12.2023) [9];
- «Моя країна – Україна». Парціальна програма з патріотичного виховання для дітей старшого дошкільного віку, комплект; авт. Гавриш Н.В., Косенчук О.Г., Піроженко Т.В., вид. «Ранок» (гриф від 29.06.2022);
- «Україна – моя Батьківщина. Парціальна програма з національно-патріотичного виховання дітей середнього та старшого дошкільного віку; за заг. наук. ред. Рейпольської О.Д. (гриф від 21.06.2022).

Додатковим потужним освітнім середовищем з національно-патріотичного виховання дошкільнят може стати *музейна педагогіка*. Пропонуємо [ознайомитися з досвідом роботи педагогів ЗДО Запорізької області](#), які цікаво адаптували музейну педагогіку до сучасних вимог дистанційного навчання та створили віртуальні мінімузеї, онлайн-ігри, пазли, казки

тощо. У досвіді презентовано [онлайн-путівник для допитливих «Гра в музей»](#), інноваційний [вебресурс «Музейне перехрестя»](#), [парціальну програму «Відкрий собі музей»](#) та багато іншого [5].

У сучасних складних умовах життя продовжується сумна тенденція до зменшення кількості вихованців, що відповідно призводить до скорочення груп, закриття окремих закладів, суттєвого зменшення годин функціонування. Максимально зберегти мережу груп ЗДО може допомогти перепрофілювання груп за різними типами освітньої діяльності, що передбачено у ст. 35 нового Закону. Варто подумати про створення умов для прийняття до закладу дітей з 1 року, якщо є така потреба в батьків; доцільним буде і відкриття груп – Центрів педагогічно-го партнерства (разом з батьками), особливо при організації роботи з дітьми раннього віку.

Пам'ятаємо, що управління освітнім процесом у роботі з дітьми раннього віку має певну специфіку. «Становлення особистості малюка має відбуватися в характерних для цього віку видах діяльності: комунікативній, мовленнєвій, сенсорно-пізнавальній, ігровій, художньо-естетичній, здоров'язбережувальній, руховій та в самообслуговуванні. Вони наповнюють зміст і організацію кожного дня та надають малюкам змогу самореалізовуватися й самовиражатися» [7].

Маємо враховувати потребу найменших у конкретизації, унаочненні інформації, її багаторазовому повторенні, різноманітних способах її проживання й апробування за умови особливої «пріма»-ролі дорослого у спрямуванні й супроводі спільної з дітьми діяльності [8]. Тому більш доцільним вважається застосування *середовищної моделі* освітнього процесу, для якої характерною є мінімізація загальногрупових форм роботи на користь індивідуальних та малих способів організації дітей. Відповідно у плануванні ключовим є не сітка занять (хоча заняття як важлива форма освітньої діяльності не втрачає своєї актуальності), а формати організації життєдіяльності дітей (індивідуальний, підгруповий, загальногруповий) протягом дня і всіх днів тижня [8, с. 8].

Пряме навчання будь-чого має відбуватися в індивідуальному форматі занять (від одного до трьох дітей); закріплення сформованих раніше знань й умінь – на підгруповому занятті (від чотирьох до восьми). Застосування ж загальногрупового формату виправдовує себе як ситуація вправлення дітей у тематично спрямованій комунікації і взаємодії.

Багато порад щодо маркування простору, особливостей застосування ігрових полів, набірною полотна, дидактичної рамки тощо можна знайти у статті Н. Гавриш, С. Васильєвої, В. Рагозіної «У фокусі уваги - освітній процес у групах раннього віку (журнал «Вихователь-методист дошкільного закладу», №10, 2020 р.) та у навчально-методичному посібнику [«Виховуємо і розвиваємо дитину раннього віку»](#) (авт. Гавриш Н.В., Васильєва С.А., Рагозіна В.В., 2021 р.).

Ми повинні усвідомити: якісна дошкільна освіта – це не просто навчання, а стратегічна інвестиція в майбутнє. Вона формує основу, яка дозволить нашим дітям сміливо зустрічати життєві виклики. Сьогодні надзвичайно важливо не тільки покращувати стандарти, а й перетворити дошкільну освіту на потужний трамплін для успішного та щасливого життя. Розбудовуємо дошкільну освіту разом!

### Список використаних джерел та літератури

1. Андрусик О., Марущенко О. Гендерні будні дошкілля : методичний посібник. Гендерний інформаційно-аналітичний центр «Крона». Харків : Планета-Принт, 2020. 173 с. URL: <https://ua.boell.org/sites/default/files/2021-04/Genderni-budni-doshkillia.pdf> (дата звернення: 11.06.2025).

2. Виховуємо і розвиваємо дитину раннього віку : навчально-методичний посібник / Гавриш Н.В., Васильєва С.А., Рагозіна В.В.; за заг. ред. Н.В. Гавриш. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2021 158 с. URL: <https://surl.lu/envusr> (дата звернення: 10.06.2025).

3. Закон України «Про освіту» (редакція від 24.03.2024). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 09.06.2025).
4. Закон України «Про дошкільну освіту» (редакція від 01.01.2025) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text> (дата звернення: 10.06.2025).
5. Можливості музейної педагогіки в контексті діджиталізації дистанційної освіти дошкільників / Н. Погрібняк, Н. Шаріпова, Т Шкарупа // Основні орієнтири розвитку системи освіти Запорізької області в контексті реалізації Концепції «Нова українська школа» в умовах очної, дистанційної та змішаної освіти у 2024/2025 навчальному році: метод. рекомендації: у 3-х ч. Запоріжжя : СТАТУС, 2024. С. 107-119. URL: [https://drive.google.com/file/d/1hWwPjyxwLyCfIo96nQQ47Yk\\_OFAMjtH\\_/view](https://drive.google.com/file/d/1hWwPjyxwLyCfIo96nQQ47Yk_OFAMjtH_/view) (дата звернення: 11.06.2025).
6. Народознавство в дії : парціальна програма з розвитку дітей дошкільного віку на засадах народної педагогіки / Наталія Вонітова, Тетяна Гриців. URL: [https://drive.google.com/file/d/12XguAoVctRdzfKxDVOYjt1\\_jL3KUX-sk/view](https://drive.google.com/file/d/12XguAoVctRdzfKxDVOYjt1_jL3KUX-sk/view) (дата звернення: 10.06.2025).
7. Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Рагозіна. У фокусі уваги -освітній процес у групах раннього віку. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2020. №10.
8. Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Рагозіна. Моделювання освітнього процесу у групах раннього віку. URL: <https://surl.lj/ipcdue> (дата звернення: 11.06.2025).
9. Україна єдина: цінуємо та творимо : парціальна програма з формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку / Шульга Л., Канцедал Н. Київ, 2024. 45 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1PBJRp0foGQsN28GeaiGNxcwCobCwIeFf/view> (дата звернення: 11.06.2025).